

ԵԿԵՂԵՑԱԳԻՏԱԿԱՆ

ԻՆՉՈ՞Ւ Է ՆՆՋԵՑԵԼՈՑ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏԸ

Հին ժամանակներէն մինչեւ այսօր, շատեր հարց տուած են ու տակաւին կը շարունակեն տաժժժժ, թէ ինչո՞ւ հոգեհանգիստ կը կատարենք: Առանց նկատի ունենալու կրօնական դաստիարակութեան անոնց ունեցած ենթահողը, եկեղեցական կանոններու ըմբռնում չունեցողն ու հաւատացեալ մարդը նոյն հարցումը կրնան ուղղել: Անշուշտ իրենց նկատողութեան մէջ կը տարբերին երկու տեսակի հարցադրողները, սակայն հարցումը գրեթէ նոյնն է բովանդակութեան իմաստով. «Ինչո՞ւ է հոգեհանգիստը, երբ անձը իր կեանքը այս կամ այն ձեւով ապրած է ու մանաւանդ՝ այժմ մեռած»: Անմահութեան գաղափարը նախաբխստոնէական հիմք ունի, ինչպէս պատմութիւնը կը վկայէ, եւ հնախուզութիւնը կը հաստատէ, ցոյց տալով հին մարդոց հաւատալիքները մեռած անձերու վերստին ողջացման մասին: Հին եգիպտացիներ եւ այլ ցեղեր, մեռնող անձին հետ թաղած են ո՛չ միայն իր գոյքերը իբրեւ յիշատակ, այլ նոյնիսկ իր զէնքերը՝ գործածութեան համար...: Քրիստոնէութիւնը, անմահութեան գաղափարին տուաւ նոր տարազաւորում մը, լուսաւորելով այն խաւարը, որ դարերով պատած էր մարդկային միտքը անդեմական կեանքին մասին: Քրիստոնէութեան այս ըմբռնումըն էր, որ հաւատացեալներու մտքին մէջ շեշտադրեց այն իսկական յարգանքը, որ ներկայիս ունինք մեր ննջեցեալներու յիշատակին նկատմամբ: Անոնց անշունչ դիակին ընծայուած յարգանքը, ժամանակ առ ժամանակ սահմանափակուելով, անոնց յիշատակին պայծառացումն ու անթառամ պահուիլը դարձան առաջնահերթութիւն: Երկիւղած յարգանքի նոյն

ըմբռնումն է, որ ննջեցեալի պարագաներուն կու տայ բժախնդրութիւնը, օրը օրին կատարելու անոր ֆառասունքը, տարելիցը եւ այնուհետեւ տարեկան հոգեհանգիստները: Շատ անգամ կը պատահի, որ ննջեցեալի պարագաներ «մտավախութեամբ» հարց տան ծխատէր հոգեւորականին, թէ արդեօ՞ք ֆառասունքի թուականը մէկ օր ետ կամ առաջ տանելով («վտանգ մը» կը պատահի: Կամ ֆառասուն օրերը մեռած թուականէն պէտք է հաշուել, թէ՛ թաղուած: Այս բոլորը ննջեցեալներու յիշատակին եւ մեր եկեղեցւոյ աւանդութիւններուն կապուած այնպիսի բժախնդրութիւն մը կ'արտայայտեն, որ միայն գնահատանքի արժանի է: Բնական է որ մեռած օրէն պէտք է հաշուել ֆառասունքը, իսկ մօտաւոր կիրակին՝ լաւագոյն թուականը պէտք է համարել, կատարելու համար հանգուցելոյն ֆառասունքի հոգեհանգստեան պաշտօնը: Բայց ի՞նչ նպատակի կը ծառայէ այն աղօթքը, որ մարդու մը մահէն ետք իրեն համար կը կատարուի: Հաւանաբար պէտք է յստակացնել այստեղ, որ իբրեւ քրիստոնեաներ, համաձայն քրիստոնէական աստուածաբանութեան, պարտականութիւն ունինք ԱՄԲՈՂՋ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ համար աղօթելու: Եւ այդ եկեղեցւոյ ամբողջութիւնը կը բաժնուի երկու հիմնական մասերու... «Յաղթական եկեղեցի» եւ «Զինուորեալ եկեղեցի»: Յաղթական եկեղեցիին մաս կը կազմեն ամէն անոնք, որոնք նոյն հաւատով ննջած են, իսկ զինուորեալ եկեղեցին մենք ենք՝ տակաւին նոյն հաւատով ապրողներս: Քրիստոսի հիմնած եկեղեցին, ի տարբերութիւն այլ հաստատութիւններէ, այն կառոյցն է, որ մարդուն մահով,

անոր անդամակցութիւնը չի դադրեցնել ընդհանուրէն:

Ուրեմն վիճակի փոփոխութիւն է որ տեղի կ'ունենայ միայն: Զինուորեալ եկեղեցւոյ՝ ապրող հաւատացեալներուս կարեւորագոյն պարտականութիւնն է աղօթելը: Բայց ո՛չ միայն ապրողներուն համար, ո՛չ միայն հարազատներու առողջութեան համար, այլ ԱՄԲՈՂՋ ԵԿԵՂԵՑԻՒՆ համար: Հետեւաբար այս իմաստով մեր քրիստոնեայ մարդու պարտականութեան մաս կը կազմէ աղօթել նաեւ ննջեցեալներու հոգւոյն համար: Այսինքն անոնց՝ որոնք «Յաղթական եկեղեցի»ին մաս կը կազմեն:

Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցւոյ աստուածաբանութեան համաձայն, Յաղթական եկեղեցին ԲԱՐԵՒՕՍ է մեզի համար Աստուծոյ մօտ: Ուստի նաեւ երախտագիտական պարտք մըն է հոգեհանգստեան արարողութիւնը, որ կը կատարենք անոնց յիշատակին: Պօղոս Առաքել, ննջեցեալ հոգիներու բարեխօսութեան կ'ակնարկէ երբ կը գրէ. «Դուք սակայն, մօտեցած էք Սիոն Լերան, կենդանի Աստուծոյ բազմութիւն, երկնաւոր երուսաղէմին, հրեշտակներու անհամար բանակներուն: Մօտեցած էք երկնքի մէջ արձանագրուած Աստուծոյ անդրանիկ զաւակներու ուրախութեան հաւաքոյթին. Աստուծոյ, որ բոլորին դատաւորն է, կատարելութեան հասած արդարներու հոգիներուն» (Եբր. ԺԲ. 22-23):

Ննջեցելոց յիշատակին կատարուած աղօթքի բազմաթիւ նմոյշներ կան նաեւ Հին Կտակարանին մէջ: Սողոմոն իր հօրը՝ Դաւիթի հոգւոյն համար կ'աղօթէ Աստուծոյ. «Ո՛վ Տէր Աստուած, քու օծեալէդ երես մի՛ դարձնել, եւ քու ողորմութեամբդ յիշէ՛ քու ծառայող՝ Դաւիթը» (Բ. Մնաց. Զ: 42): Եբրայեցիներ նոյնիսկ ծով կը պահէին ննջեցեալներու յիշատակին, իբրեւ սուգ: Սաւուղի

համար, Գաղաադի Յարիսի բնակիչները եօթը օր ծով կը պահեն (Ա. Թագ. ԼԱ: 13): Մայրենի մեր եկեղեցին, ննջեցեալներու ընծայուած աղօթքը կը կատարէ, խնդրելով Աստուծմէ, ներել անոնց ներելի եւ անգիտակցաբար գործած յանցանքները: Հոգեհանգստեան այս աղօթքը առընչութիւն չունի անշուշտ Հռոմի Կաթոլիկ եկեղեցւոյ 7րդ դարու վերջաւորութեան բանաձեւած «Քաւարան»ի վարդապետութեան հետ: Սոյն վարդապետութեան համաձայն, մարմինէն զատուած հոգին անմիջապէս կը դատուի իր գործերուն համաձայն եւ կ'անցնի արքայութիւն, կամ կ'ուղարկուի դժոխք: Իսկ եթէ փոքր մեղքեր ունի եւ չէ կրցած քաւել զանոնք իր կեանքի ընթացքին, Քաւարանի մէջ կը մնայ եւ ի վերջոյ արդարացած ու սրբուած կ'անցնի արքայութիւն: Ասոր պիտի յաջորդէ անշուշտ Վերջին Դատաստանը: Մասնակի այս դատաստանը չէ ընդունուած Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցւոյ կողմէ եւ անոր փոխարէն, Տիեզերական առաջին երեք ժողովներու ռզիով, մեր եկեղեցին կը հաւատայ միայն Վերջին Դատաստանին: Մինչ այդ ննջեցելոց հոգիները կ'երթան տեղ մը, որ մեր աստուածաբանութեան մէջ կը կոչուի «Հոգիներու Կայան», ուր կը սպասեն անոնք մինչեւ Վերջին Դատաստան:

Արդարներուն հոգիները միախումբ կը հրնուին ապագայ երանութեան տեսիլով. իսկ մեղաւորներուն հոգիները՝ ապագայ տանջանքի սարսափով:

Թէ մեր հոգեհանգստեան աղօթքը տարբեր մօտեցում ունի, ատոր փաստը կարելի է գտնել նաեւ մեր պատարագին մէջ: Պատարագիչ քահանան այնպիսի ննջեցեալներու համար կ'աղօթէ իր ծածուկ աղօթքներուն մէջ, որոնցմէ մի քանիսն սրբութիւնը եւ արդարութիւնը Ա.

Գիրքով հաստատուած են արդէն. Այսպէս, «Աստուածածնին Սրբոյ կուսին Մարիամու եւ Յովհաննու Մկրտչին, Սրբոյն Ստեփանոսի Նախավկային...» եւ դպրաց դասը եկեղեցիին փոխարէն կ'երգէ. «Յիշեա՛ Տէր եւ ողորմեա՛» Կրնանք ըսել թէ Ս. Աստուածածնի հոգին այսինչ տեղ է, կամ արդարացա՞ծ է թէ ոչ: Բնական է որ արդար է: Բայց եւ այնպէս տակաւին կ'աղօթենք անոր հոգիին համար: Ուրեմն, հոգեհանգստեան պաշտօնը Աստուծոյ ուղղուած գութ հայցելու աղօթք մըն է մեր բոլոր ննջեցեալներուն հոգիներուն համար եւ ո՛չ թէ միայն մեղաւորներուն կամ՝ քաւելու ընթացքի մէջ եղողներու համար: Մեր հայրերու գրած հանգստեան շարականն ալ ընդհանուր գութ հայցելու նոյն մտածումը կ'արտայայտէ. «Գթա՛ Տէր մեր ննջեցեալներու հոգիներուն, եւ քու ողորմութեամբդ յիշէ զանոնք, որովհետեւ քու սուրբ արեանդ գինն ենք...» (Շարական):

Ներկայիս, այս իրողութիւնը՝ հոգեհանգստեան պաշտօնը, ննջեցեալին համար աղօթք մատուցելէ աւելի, անոր

պարագաները յարգելու ձեւականութեան նամբուն մէջ մտած է: Այնքան մը, որ նոյնիսկ եկեղեցւոյ մէջ բարեպաշտներու ներկայութեան քանակը կարելի է ճշդել հոգեհանգիստի համար կատարուած խնդրանքներու թիւէն դատելով...: Տարօրինակ է նոյնիսկ լսել, որ ոմանք հոգեհանգիստ ըսելով կը հասկնան հոգեւեղը միայն: Ճշարաններու սրահներուն մէջ կատարուող «հոգեհանգիստներու» մասին կ'իմանանք, որոնք նոյնիսկ, առանց առաւօտուն եկեղեցւոյ մէջ կատարուած հոգեհանգստեան պաշտօնին, եւ ոչ ալ տեղւոյն վրայ մրմունջ մը աղօթքի՝ սոսկ կերակուրով եւ խմիչքով կը կատարուին...:

Հոգեհանգիստը կերակուր ըլլալէ առաջ եւ վեր, ԱՂՕԹՔ է: Իսկ այդ աղօթքը՝ մեր բրիստոնէական պարտականութիւնն է, ամբողջ եկեղեցւոյ համար կատարուած:

Յարգէ՛ ննջեցեալներդ աղօթքով, որպէս զի անոնք ալ քեզի համար բարեխօս ըլլան Աստուծոյ՝ Արդար Դատաւորին մօտ:

ԳՐԻԳՈՐ ՎՐԴ. ԶԻՖԹՃԵԱՆ